

**Alkoholvanor bland gymnasieelever i
Stockholms län våren 2009 –
studie av hur gymnasieelever i Stockholms län
anskaffar alkohol och hur ofta de dricker alkohol**

Håkan Leifman
Sektionschef, STAD

FÖRORD

STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem) startade som ett tioårigt projekt med uppdraget att identifiera, tillämpa och utvärdera lovande metoder för prevention inom alkohol- och narkotikaområdet. Projektet tillkom 1995 efter en översyn av missbruksvården i Stockholms län, där Landstinget och Stockholms kommun gemensamt beslöt att göra en mer långsiktig satsning på metodutveckling. Sedan januari 2005 har STAD övergått till att vara en sektion inom Beroendecentrum Stockholm.

Den alkohol- och drogpolitiska situationen i Sverige på 2000-talet kräver att nya metoder för prevention utvecklas. Den tilltagande globaliseringen och Sveriges EU-medlemskap begränsar på en rad viktiga punkter statens möjligheter att föra en traditionell svensk restriktiv tillgänglighetsbegränsande politik; en politik som i ett europeiskt perspektiv måste bedömas som framgångsrik. Detta understryker behovet av att i lokalsamhället utveckla nya metoder där insatser för att påverka såväl efterfrågan som tillgänglighet vävs samman i nya former för samhällsbaserad prevention.

STADs arbete kännetecknas av ett tätt samspel mellan praktik och forskning där kunskaperna från utvärdering omsätts till praktik och de praktiska metoderna utsätts för kritisk och konstruktiv granskning. Kunskapsnivån om vad som kännetecknar effektiva preventiva metoder är idag mycket högre än för 10-15 år sedan. Det finns dock fortsatt ett stort behov av att utveckla och testa nya samhällsbaserade preventiva metoder, dels genom det aktionsinriktade arbetssätt som i stor utsträckning kännetecknat STAD, dels genom att studera hur metoder fungerar när de verkar i den vardag de är avsedda för. I en serie av rapporter redovisar STAD resultat och erfarenheter från det arbete som vi bedriver.

I denna rapport redovisas hur ofta vanligt olika anskaffningssätt av alkohol är bland gymnasieungdomar. Av särskilt intresse är hur vanligt det är att gymnasieungdomar anskaffar insmugglad alkohol och annan alkohol som tagits in i Sverige från utlandet relativt alkohol från Systembolaget, livsmedelsaffärer (folköl) och restauranger och om det skett några förändringar i detta mönster jämfört med 2008.

SAMMANFATTNING

För att bättre kunna planera för framtida förebyggande insatser för grupperna av äldre tonåringar behöver vi bättre kunskap om hur unga människor får tag på alkohol. I detta syfte har STAD låtit genomföra en uppföljande studie av gymnasieelevers anskaffningsvanor av alkoholdrycker. Den första studien genomfördes 2008 i början av april och den uppföljande (2009-års) under i stort sett samma period (vecka 14: 30 mars-3 april). År 2009 deltog knappt 1 900 elever fördelade på skolor, 2008 drygt 1 300 elever fördelade på 17 av länets gymnasieskolor. Vid båda tillfällena har eleverna blivit ombudade att fylla i en kortfattad enkät med frågor om antal dryckestillfällen och, framförallt, om hur man får tag på alkohol. Enkäterna delades ut av alkohol- och drogsamordnarna eller annan personal från kommunerna i korridorerna på gymnasierna och skickades därefter till STAD där materialet sammanställdes och analyserades. Huvudsyftet med såväl 2009 som 2008-års studie var att få en bättre bild av alkoholens ursprungskälla, dvs. om den alkohol man druckit (senaste gången) ursprungligen härrör från Systembolaget, livsmedelsbutiker (folköl), restauranger eller om alkoholen kommer från utlandet via vidareförsäljning/smuggling eller via föräldrar eller andra vuxna som fört in alkohol i landet. Inför undersökningen 2009 genomfördes några förändringar av enkäten: några frågor togs bort, några las till, men majoriteten av frågorna var identiska med 2008-års enkät.

Följande huvudsakliga resultat framkom i analyserna av 2009- och 2008-års data:

1. Andel som har druckit alkohol under de senaste 30 dagarna och antal dryckestillfällen

Sextionio procent av eleverna uppgav att de druckit alkohol under de senaste 30 dagarna och i genomsnitt hade de druckit 4,5 gånger under denna period. Andelen konsumenter var högre bland elever fyllda 18-19 år jämfört med de yngre men ungefär på samma nivå för båda könen men pojkarna uppvisade ca 25 procent fler dryckestillfällen.

Vid en jämförelse mellan de skolor som deltog båda åren kan en nedgång skönjas: 74 hade druckit under de senaste 30 dagarna 2008, 68 procent 2009. Även antalet dryckestillfällen uppvisade en viss, men mindre nedgång mellan åren, tydligt och signifikant för eleverna 18 - 19 år fyllda.

2. Andel som har druckit insmugglad alkohol

Ca 50 procent av pojkarna som besvarade enkäten 2009 hade druckit smuggelsprit och 47 procent smuggelöl minst en gång under de senaste 12 månaderna. Bland flickorna var motsvarande andelar 40 procent respektive 27 procent. Andelen som druckit smuggelsprit och smuggelöl skilde sig inte nämnvärt åt mellan elever fyllda och ej fyllda 18 år. Bruk av smuggelsprit var också ungefär lika vanligt bland elever i skolor i Stockholms stad som bland elever i skolor i övriga kommuner. Däremot var det en högre andel elever i kranskommunerna som druckit smuggelöl (43 % visavi 36 %).

År 2008 var andelarna något högre för pojkarna men ej för flickorna och bland eleverna fyllda 18—19 år. Störst nedgång uppvisar således pojkar i 18-19årsåldern: från 59 % till 50 % om man jämför de skolor som deltog både 2008 och 2009.

3. Anskaffning den senaste gången man drack alkohol

Analysen av frågorna om anskaffning den senaste gången man drack alkohol visade att ca 40 procent av all anskaffning ursprungligen kommer från Systembolaget. Det mesta av alkoholen från Systembolaget har ungdomarna fått tag på genom att andra – kompisar, syskon, andra vuxna – köpt ut till dem. En mycket liten andel av ungdomarna har själva köpt på Systembolaget (5 % av pojkarna, 2 % av flickorna den senaste gången man drack). Drygt 20 procent av de olika sätt som ungdomarna fått tag på alkohol den senaste gången var genom att beställa och dricka på krogen. Här var dock skillnaderna stora mellan de elever som fyllt 18 år (37 %) och de som inte fyllt 18 år (7 %). Den insmugglade och hembrända alkoholen svarade för 16 procent (smuggling: 14 %, hembränt: 2 %) och den legalt införda (t.ex. av föräldrar vid semesterresa) för ytterligare 6 procent av samtliga anskaffningstillfällen, folköl i butik för 10 procent.

Det bör betonas att analyserna endast avser antalet anskaffningar av alkohol den senaste gången man drack och inte volymerna konsumerad alkohol. Analyser av de olika delmängdernas bidrag till gymnasieelevernas totala volym konsumerad alkohol skulle med all sannolikhet se något annorlunda ut: mindre andel från Systembolaget, större andel från vidareförsäljning av alkohol införd från utlandet. Eftersom frågor om volymen konsumerad alkohol ställdes 2009 (men 2008) kommer sådana analyser av delmängdernas bidrag till totala volymen den senaste gången man drack att genomföras senare under denna vår.

Sammanfattningsvis framkom således följande resultat:

- Den i särklass viktigaste anskaffningskällan för gymnasieeleverna är Systembolaget, inte som en direkt källa, utan som indirekt källa genom kompisar och andra som anskaffar (langar).
- Andelen som har druckit insmugglad alkohol är hög – ca 50 procent – men har inte ökat från 2008 till 2009, snarare finns tendens till motsatsen.
- En signifikant nedgång från 2008 till 2009 framkom i andelen gymnasieelever som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna: från 74 till 68 procent .
- Även antalet dryckestillfällen under de senaste 30 dagarna uppvisade minskningar, framförallt för eleverna 18 eller 18 år fyllda.

INLEDNING

Tidigare studier har visat att många elever i årskurs nio och gymnasiets år 2 fått tag på alkoholen från syskon eller kompisar (se t.ex. CAN, 2008) men ingen studie, som vi känner till, har försökt gå vidare i syfte att försöka få reda på var den alkoholen "ursprungligen" kommer ifrån. I STADs enkätstudie för gymnasieelever 2008 gjordes därför ett sådant försök. I denna rapport redovisas resultat från en upprepad studie som genomfördes under våren 2009.

Av stort intresse är att få en bättre bild av fördelningen mellan anskaffning av "smugglad alkohol" och alkohol från Systembolaget i olika åldersgrupper, inte minst bland gymnasieelever (ca 17-19-åringar). Det är av betydelse för utformningen av förebyggande insatser om det mesta av den alkohol som ungdomarna konsumerar härrör, direkt (genom egna köp) eller indirekt (langning), från Systembolaget eller består av alkohol från utlandet (eller hembränt) som säljs direkt eller indirekt (genom kompisar/äldre syskon) till ungdomar.

2008 års studie planerades som en pilotstudie. Om det visade sig att frågorna fungerade bra (vilket de flesta, med några undantag, också visade sig göra) och med eventuella gjorda förändringar, var tanken att denna undersökning skulle upprepas under år 2009, vilket alltså blev fallet. Båda undersökningarna avsåg att mäta vissa aspekter av gymnasieelevernas aktuella alkoholvanor, närmare bestämt hur man fick tag på alkohol den senaste gången man drack och hur ofta man druckit senaste 30 dagarna.

I denna rapport redovisas gymnasieelevernas svar på frågorna från enkäten 2009. Vissa jämförelser görs också med 2008 års undersökning men då endast för de skolor som deltog båda åren. Enskilda skolor redovisas dock inte. Respektive deltagande kommun eller stadsdel får dock en separat redovisning av hur eleverna i deras skola/or svarade jämfört med svaren från samtliga deltagande elever.

MATERIAL OCH METOD

I årets undersökning deltog totalt 17 kommuner eller stadsdelar fördelade på 29 skolor, vissa skolor dock med få deltagande elever. 2008 deltog 17 skolor i 14 kommuner eller stadsdelar (se tabell 1). Datainsamlingen 2009 ägde rum under vecka 14 (30 mars-3 april). År 2008 samlades data in under perioden 4-14 april. Ungefär 100 elever per gymnasieskola (i år 1-3) skulle tillfrågas om de ville fylla i en kort enkät om 12 frågor (se bilaga 1). Så blev också fallet i flera av skolorna. I vissa kommuner/stadsdelar valde man att gå ut med enkäterna till två skolor med ca 50 eller något färre besvarade enkäter i varje och i andra ännu färre.

Enkäterna delades båda åren ut av alkohol- och drogsamordnarna eller annan personal från kommunerna i korridorerna på gymnasierna mellan ca kl. 10.00-14.00. Instruktionen till samordnarna och de som var ute i skolorna var, att de skulle ställa sig på platser i skolan där många elever passerar och fråga dem om de ville svara på en kort, anonym enkät om alkohol. Enkäten skulle delas ut till ungefär var tionde förbipasserande. Man fick inte dela ut enkäten till samtliga i samma kompisgång och detta framgick tydligt av det instruktionsbrev som skickades till samtliga berörda samordnare (se bilaga 2). Någon ålderskillnad gjordes inte, vilket innebär att de allra flesta elever som fyllde i enkäter var födda under åren 1990 (gymnasiets år 3) till 1992 (gymnasiets år 1). (år 2008: födda 1989 till 1991). När enkäterna fyllts i skickades de till STAD för instansning, analys och resultatredovisning.

Förutom bakgrundsfrågor (kön, ålder, skola, gymnasieprogram) och frågor om var den alkohol de drack senaste gången kom ifrån, ställdes också frågor om hur många gånger man druckit alkohol under de senaste 30 dagarna (eftersom många fyllde i enkäten i början av april avser denna period främst mars månad) och om man druckit starköl respektive sprit som "tagits in i landet av personer som sålt vidare illegalt". År 2008 ställdes också, för de som själva köpt illegal alkohol, frågan var man köpte denna alkohol den senaste gången och hur man fick kontakt med den eller de som man köpt alkoholen av den senaste gången. Dessa frågor exkluderades 2009 men istället gjordes ett försök att fråga om kvantiteterna konsumerad alkohol den senaste gången man drack. Svaret på den frågan redovisas inte i föreliggande rapportversion utan i en kommande.

Tabell 1. Deltagande gymnasieskolor, kommuner/stadsdelar och antal ifyllda enkäter per skola.

Kommun/stadsdel och gymnasieskolor	Antal enkäter 2009	Antal enkäter 2008	Antal elever på gymnasiet
Deltog 2009 (vissa även 2008)			
Sigtuna kommun:			
Arlanda gymnasium	109	100	1100
Österåkers kommun:			
Röllingby gymnasium	27	79	350
John Bauer gymnasium	25	--	340
Skärgårdsgymnasium	16	--	224
RHS Åkersberga	9	--	100
Täby kommun:			
Åva gymnasium	100	99	1250
Upplands Väsby kommun:			
Vilunda gymnasium	79	84	1100
Sollentuna kommun:			
Rudbeck	106	95	2000
Järfälla kommun:			
Jakobsbergsskolan ¹	109	122	2300
Haninge kommun:			
Fredrika Bremer ²	102	100	2360
Bromma stadsdel:			
Blackebergs gymnasium	61	48	1030
Bromma gymnasium	71	51	722
Kungsholmens stadsdel:			
Kungsholmens gymnasium	114	103	1100
S:t Eriks gymnasium	116	88	1249
Södermalm stadsdel:			
Frans Schartau	86		900
Fryshuset	31	--	950
Riddarfjärdsskolan	11	--	550
Sjömansskolan	12	--	180
Nacka kommun:			
Nacka gymnasium	105	--	1950
Tyresö kommun			
Tyresö gymnasium	112	--	1400

Nynäshamn kommun:			
Nynäshamns gymnasium	51	--	900
Värmdö kommun:			
Gymnasier i Gustavsberg ³	100		620
Vaxholm kommun:			
Tibble fristående gymnasium	101	--	1150
Spånga/Tensta stadsdel			
Tensta gymnasium	98	--	715
Södertälje kommun:			
Ekenbergiska gymnasiet	23	--	600
Colin Leclair gymnasiet	32	--	
Teknikgymnasiet	34	--	102
Naturvetargymnasiet	52	--	330
Deltog 2008 men ej 2009:			
Sundbybergs kommun:			
Löfströms gymnasium	--	41	
S:t Martins gymnasium	--	37	
Danderyds kommun:			
Danderyds gymnasium	--	96	
Hägerstens stadsdel:			
Brännkyrka		82	
Farsta stadsdel:			
Farsta gymnasium		97	
Södermalms stadsdel:			
Vittra gymnasium		13	
Totalt antal	1911	1335	

¹Skolan hette tidigare Jakobsbergsskolan men är nu uppdelad i fem program och fem olika namn (SAM; YTC, NT, HTS, Kvarn gymn.) ²Framförallt Heurika och Merika. ³Två gymnasieskolor i samma lokaler (Gustavsbergs gymnasium och Värmdö tekniska skola)

Ett tjugotal enkäter sorterades bort i analyserna då det var uppenbart att de var oseriöst ifyllda. Några elever har valt att inte besvara vissa frågor (internt bortfall). Detta antal varierar något mellan de olika frågorna vilket är förklaringen till att antalet respondenter i analyserna varierar mellan olika variabler (frågor). För två skolor – Riddarfjärdens gymnasium och Sjömansskolans gymnasium – och för vissa av enkäterna i Frans Schartaus trycktes tyvärr endast en av enkätens två sidor upp vilket innebär att eleverna som tilldelades dessa enkäter endast besvarade frågorna 1-8. Totalt rörde sig detta om 44 enkäter. När svaren på frågorna på enkäterna sida ett redovisas, exempelvis om man druckit alkohol under de senaste 30 dagarna, ingår dessa 44 elever i analyserna, för övriga frågor ingår de inte.

Samtliga analyser baseras på de respondenter som besvarat de olika frågorna¹. Vissa frågor ska en del av eleverna inte besvara och är därför lämnade obesvarade. Dessa ingår i analyserna och är kodade med värdet 0. Detta gäller t.ex. fråga 11 som endast skulle fyllas i av dem som själva köpt illegal alkohol.

¹ I beräkningar av olika andelen, exempelvis andelen som uppger att man druckit sprit som tagits in i landet av personer som sålt vidare illegalt ingår inte det interna bortfallet i nämnaren.

En del elever fyllde också i flera anskaffningsalternativ enligt fråga 8 och fråga 9. I vissa fall kan så verkligen ha varit fallet, i andra fall är det sannolikt att elevernas svar inte enbart avser den senaste gången man drack alkohol. I analyserna nedan har alla ifyllda alternativ behandlats och analyserna har främst fokuserat på relation mellan de olika anskaffnings-sätten. Om eleverna uppgett samma anskaffningskälla både i fråga 8 och fråga 9 räknas denna endast en gång. Exempelvis har vissa elever i fråga 8 uppgett att man köpt av person som langar alkohol från Systembolaget och i fråga 9 svarat att den alkohol man druckit ursprungligen kommer från Systembolaget. I detta fall räknas Systembolaget som källa en gång och inte två gånger. Samma beräkningsgrunder gäller för övriga anskaffningsätt. Beräkningarna har gjorts på samma sätt både båda åren.

I denna rapport kommer resultaten redovisas totalt för samtliga svarande, men också uppdelat på flickor och pojkar, olika åldersgrupper och gymnasieskolor i Stockholms stad och i övriga kommuner i länet. Andelen deltagande elever i relation till det totala antalet elever i respektive skola varierar men överstiger inte 10 procent. Andelen elever som bor i samma kommun som den skola man går i varierar mellan de olika skolorna. Det är numera ganska vanligt att elever går i en skola utanför sin egen hemkommun, vilket innebär att de redovisade resultaten för de olika skolorna inte nödvändigtvis säger så mycket om situationen bland ungdomar i den kommun som skolan tillhör.

Även om det betonades att eleverna skulle väljas ut så slumpmässigt som möjligt finns det ingen garanti att de som kom att delta verkligen är representativa för samtliga elever i den skola de går i. Detta bör hållas i minnet. Totalt sett svarade 1911 elever på 2009-års enkät. I hela Stockholms län finns totalt sett ca 75 000 ungdomar i gymnasieåldern. Vidare har i analyserna inte tagit hänsyn till att vissa av gymnasieskolorna har fler elever än andra, dvs. analyserna har genomförts utan viktning.

Av samtliga svarande 2009 var 52 procent flickor, 48 procent pojkar. Tjugofem elever svarade inte på frågan. Drygt 25 procent var födda 1990 (elever i gymnasiets år 3), drygt 30 procent 1991 (elever i gymnasiets år 2) och drygt 35 procent 1992 (elever i gymnasiets år 1) och övriga (ca 6,7 %) födda 1989 (4,6 %) eller tidigare (2,1 %) eller födda 1993 (1 %). Totalt 1120 elever (59 %) var ej fyllda 18 år vid tidpunkten för ifyllandet av enkäten, övriga 40 procent således 18 år eller äldre. Ca 19 procent av eleverna går i en gymnasieskola i Stockholms stad, övriga i kranskommunerna.

RESULTAT

Detta resultatavsnitt inleds med en redovisning av hur många som druckit alkohol, och hur många gånger man druckit, under de senaste 30 dagarna, dels totalt, dels uppdelat på pojkar och flickor, på olika åldersgrupper och på skolor i Stockholms stad och i övriga kommuner. Därefter presenteras andelen som uppger att man druckit smuggelsprit respektive smuggelöl under det senaste året. I båda fallen redovisas först resultat för 2009, därefter jämförelse med 2008, men då enbart baserade på de skolor som deltog både 2008 och 2009.

Efter denna inledning är fokus på analyser av den senaste gången man drack alkohol. Först redovisas var den alkoholen kom ifrån som man då drack, därefter genom analyser av en följdfråga ställd till samtliga de elever som svarade att de köpt/fått alkoholen från kompisar, syskon, eller från vuxna (t.ex. föräldrarna), var alkoholen kom ursprungligen ifrån. Detta gör det möjligt att få en bild av hur vanligt det är att man dricker alkohol som ursprungligen kommer från Systembolaget jämfört med t.ex. utlandsinförd alkohol som säljs vidare illegalt. Även här redovisas först resultat från 2009-års enkät, därefter jämförelse med 2008.

Andel alkoholkonsumenter och dryckesfrekvens

I tabell 2 redovisas andelen konsumenter under de senaste 30 dagarna, under de senaste 12 månaderna och antal dryckestillfällen under de senaste 30 dagarna (per konsument och per respondent²). Analyserna avser åldersgrupperna 17-19-åringar (födda 1990-1992). Äldre elever ingår således ej i analyserna förutom på en rad i samtliga tabeller nedan där siffrorna för just 20-åringar och äldre redovisas.

Av tabellen framgår att andelen elever (-19 års ålder) som druckit under de senaste 30 dagarna uppgick till 69 procent med nästan lika stora andelar båda bland pojkar och flickor. Andelen som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna var högre bland elever fyllda 18 år (75 % jfr med 65 % bland de ej fyllda 18 år) och bland elever i skolor i Stockholms stad.

Dessa mönster framkommer genomgående, dvs. nivåerna eller andelarna är högre bland de äldre (18 år och äldre) än bland de yngre och bland de elever som går i skolor i Stockholms stad. När det gäller skillnaden mellan pojkar och flickor framkommer, som nämndes, ingen skillnad i andelen konsumenter men pojkarnas antal dryckestillfällen var fler än flickornas (drygt 25 % fler dryckestillfällen).

² I respondentgruppen ingår (i nämnaren) även de som inte konsumerat alkohol under den aktuella perioden

Tabell 2. Andel som har druckit under de senaste 30 dagarna och senaste 12 månaderna samt antal dryckestillfällen under de senaste 30 dagarna bland elever födda 1990-1992.

	Druckit alkohol senaste 30 dagarna	Druckit alkohol senaste 12 månaderna	Antal dryckestillfällen senaste 30 dagarna, per 30-dagarskonsument	Antal dryckestillfällen senaste 30 dagarna, per respondent
<i>Kön:</i>				
Pojkar (n=830)	70 %	83 %	5,1 (4,0)	3,5 (2,0)
Flickor (n=916)	69 %	81 %	4,0 (3,0)	2,8 (2,0)
<i>Fyllda ålder:</i>				
< 18 år (n=1089)	65 %	79 %	4,4 (3,0)	2,8 (2,0)
18-19 år (n=679)	77 %	86 %	4,7 (4,0)	3,5 (3,0)
<i>Ålder under året (födelseår):</i>				
17 år (n=668)	62 %	76 %	4,2 (3,0)	2,5 (2,0)
18 år (n=577)	71 %	83 %	4,8 (3,0)	3,4 (2,0)
19 år (n=523)	77 %	87 %	4,6 (4,0)	3,5 (3,0)
≥ 20 år ¹ (n=87)	72 %	83 %	4,6 (3,0)	3,3 (2,0)
<i>Kommun för skolan:</i>				
Stockholms stad (n=216)	79 %	86 %	5,4 (4,0)	4,2 (3,0)
Kranskommun (n=1059)	69 %	82 %	4,1 (3,0)	2,8 (2,0)
Totalt (n=1768)	69 %	82 %	4,5 (3,0)	3,1 (2,0)

¹Dessa åldrar ingår ej i analyser av övriga grupper (kön, kommun), dvs. samtliga övriga avser elever födda 1990-92.

I tabell 3 jämförs andelen som druckit alkohol senaste 30 dagarna 2009 med 2008, baserat på de skolor som deltog under båda åren. Det är på sin plats att poängtera försiktighet med att dra alltför långtgående slutsatser av dessa jämförelser eftersom vi inte med säkerhet kan säga att urvalsförfarandet varit exakt detsamma båda åren. Genomgående framgår dock av tabellen att andelen som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna var lägre 2009 än 2008, och för vissa grupper är dessa skillnader statistiskt säkerställda. Detta kan, som sagt, bero på skillnader i grupper av intervjuade elever 2009 jämfört med 2008, dvs. grupperna är inte jämförbara, men det kan också bero på faktiska förändringar. Det som talar för det

sistnämnda är att samtliga grupper uppvisar liknande utveckling även om inte samtliga skillnader är statistiskt säkerställda.

Tabell 3. Andel som uppgav att de druckit alkohol under de senaste 30 dagarna 2009 och 2008 bland elever 17-19 år i de skolor som deltog både 2008 och 2009.

	År 2008	År 2009	* Sign. skillnad 2009 jfr med 2008 ¹
Andel som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna:			
<i>Kön:</i>			
Pojkar (n=345/444)	74 %	68 %	
Flickor (n=384/470)	75 %	68 %	*
<i>Fyllda ålder:</i>			
< 18 år (n=474/615)	67 %	63 %	
18-19 år (n=303/352)	85 %	78 %	*
<i>Ålder under året (födelseår):</i>			
17 år (n=278/375)	64 %	61 %	
18 år (n=237/296)	74 %	70 %	
19 år (n=218/248)	87 %	78 %	*
≥ 20 år ¹ (n=37/54)	62 %	70 %	
<i>Kommun för skolan:</i>			
Stockholms stad (n=185/126)	78 %	75 %	
Kranskommun (n=548/516)	73 %	69 %	
Totalt (n=733/919)	74 %	68 %	*

¹*= $P \leq 0,05$; (*)= $P \leq 0,10$. Följande skolor ingår i analyserna (dvs. deltog både 2008 och 2009):

Antal uppgivna dryckestillfällen 2009 och 2008 redovisas i tabell 4. Även här har nivåerna sjunkit, för båda könen men inte för de yngre (under 18 år).

Tabell 4. Antal dryckestillfällen under de senaste 30 dagarna 2009 och 2008 bland elever 17-19 år i de skolor som deltog både 2008 och 2009.

	År 2008	År 2009	* Sign. skillnad 2009 jfr med 2008 ¹
<i>Kön:</i>			
Pojkar (n=339/426)	3,7	3,4	
Flickor (n=384/463)	3,1	2,8	
<i>Fyllda ålder:</i>			
< 18 år (n=448/584)	2,7	2,8	
18-19 år (n=279/310)	4,6	3,7	*
<i>Ålder under året (födelseår):</i>			
17 år (n=275/363)	2,4	2,5	
18 år (n=237/291)	3,3	3,6	
19 år (n=215/240)	4,9	3,6	*
≥ 20 år ¹ (n=37/54)	4,6	3,1	
<i>Kommun för skolan:</i>			
Stockholms stad (n=183/119)	3,9	4,8	
Kranskommun (n=544/502)	3,2	2,8	(*)
Totalt (n=727/894)	3,4	3,1	

¹*= $P \leq 0,05$; (*)= $P \leq 0,10$

Andel som har druckit illegal sprit och illegal starköl

I enkäten ställdes en fråga om man druckit sprit som tagits in i landet av personer som sålt vidare illegalt (dvs. smuggelsprit), en annan om man druckit sådan starköl (dvs. smuggelöl). Här fick eleverna kryssa i redan givna svarsalternativ, allt från att man inte dricker sådan sprit/starköl till att man dricker detta 4-5 gånger i veckan (det högsta alternativet). Båda frågorna avsåg de senaste 12 månaderna (inte de senaste 30 dagarna).

Totalt svarade 45 procent av de tillfrågade eleverna (födda 1990-1992) att de druckit sådan sprit minst en gång under de senaste 12 månaderna. Motsvarande andel för starköl var 36 procent. Som framgår av tabell 5 var andelarna högre bland pojkar än bland flickor, och

när det gäller starköl men mindre tydligt för sprit, högre bland yngre elever, framförallt bland elever ej fyllda 18 år jämfört med 18-19-åringar. Vidare var andelarna något högre i Stockholms stad jämfört med eleverna i Stockholms stad.

Tabell 5. Andel som har druckit illegal sprit och starköl (smuggelsprit och smuggelöl) under de senaste 30 dagarna och senaste 12 månaderna samt antal dryckestillfällen under de senaste 30 dagarna, i olika grupper av elever.

Andel som druckit illegal sprit/starköl under de senaste 30 dagarna:	Druckit illegal sprit (smuggelsprit) under de senaste 12 månaderna	Druckit illegal starköl (smuggelöl) under de senaste 12 månaderna
<i>Kön:</i>		
Pojkar (n=753)	50 %	47 %
Flickor (n=848)	40 %	27 %
<i>Fyllda ålder:</i>		
< 18 år (n=1024)	47 %	37 %
18-19 år (n=680)	40 %	35 %
<i>Ålder under året (födelseår):</i>		
17 år (n=617)	48 %	38 %
18 år (n=525)	46 %	36 %
19 år (n=479)	41 %	35 %
≥ 20 år ¹ (n=102)	29 %	31 %
<i>Kommun för skolan:</i>		
Stockholms stad (n=101)	51 %	45 %
Kranskommun (n=984)	45 %	35 %
Totalt (n=1621)	45 %	36 %

¹Dessa åldrar ingår ej i analyser av övriga grupper (kön, kommun)

Även när det gäller konsumtion av illegal alkohol uppvisar denna en minskning 2009 jämfört med 2008. Detta redovisas närmare i tabell 6 där andelen som druckit illegal sprit och/eller illegal starköl 2008 och 2009 redovisas.

Tabell 6. Andel som druckit illegal sprit och/eller illegal starköl (smuggelsprit, smuggelöl) 2009 och 2008 bland elever 17-19 år i de skolor som deltog både 2008 och 2009.

	År 2008	År 2009	* Sign. skillnad 2009 jfr med 2008 ¹
<hr/>			
Andel som druckit illegal sprit eller starköl (smuggelsprit, smuggelöl) under de senaste 12 mån:			
<hr/>			
<i>Kön:</i>			
Pojkar (n=329/418)	61 %	55 %	
Flickor (n=384/463)	45 %	45 %	
<i>Fyllda ålder:</i>			
< 18 år (n=455/617)	52 %	53 %	
18-19 år (n=278/354)	54 %	46 %	*
<i>Ålder under året (födelseår):</i>			
17 år (n=264/376)	53 %	53 %	
18 år (n=226/298)	48 %	52 %	
19 år (n=201/248)	59 %	44 %	*
≥ 20 år ¹ (n=34/54)	52 %	36 %	
<i>Kommun för skolan:</i>			
Stockholms stad (n=170/126)	60 %	60 %	
Kranskommun (n=521/517)	51 %	50 %	
Totalt (n=691/866)	52 %	50 %	

¹*= $P \leq 0,05$; (*)= $P \leq 0,10$

Anskaffning den senaste gången man drack

Bland dem som druckit alkohol ställdes frågan om hur man fick tag på alkoholen den senaste gången man drack (se fråga 8 i bilaga 1). Totalt var det 13 olika alternativ som man kunde välja mellan och flera alternativ kunde kryssas för. Hur stor andel som kryssat för de olika alternativen framgår av tabell 7. Andelarna avser endast de elever som druckit alkohol någon gång under de senaste 30 dagarna. Andelen som svarade att de köpt själv på Systembolaget uppgick till 5 procent medan andelen som köpt av person som langat från Systembolaget uppgick till 35 procent. Ca 20 procent kryssade för alternativet att de "köpt själv av person som säljer illegal alkohol från utlandet" och ytterligare 6 procent uppgav att de själva fört in från utlandet. Den allra högsta andelen var de som fått tag på alkohol (den senaste gången) genom att man köpt/fått från kompis (42 %) och genom att man själv beställt på krogen (39 %).

Som framgår av tabellen skiljer sig andelarna ganska markant åt mellan olika grupper, inte minst mellan de olika åldersgrupperna. Andelen som beställt alkohol på krogen var 10 procent bland eleverna ej fyllda 18 år men 73 procent bland eleverna fyllda 18 år (18-19-åringar). Pojkar uppgav högre andelar för illegalt smugglad alkohol men lägre andel för langning av alkohol från Systembolaget. Skillnaderna Stockholms stad och kranskommunerna var relativt små.

I tabell 8 redovisas andelarna för 2008 och 2009 för de elever tillhörande de skolor som deltog både åren. Skillnaderna är överlag mycket små. Resultaten för 2009 bekräftar i stort sett det mönster som framkom 2008 och kännetecknas av följande egenskaper av seende den senaste gångne man drack alkohol: få elever köpte själv på Systembolaget, knappt 40 procent beställde på krogen (med mycket stora skillnader mellan elever fyllda och icke fyllda 18 år) 22 procent köpte illegal insmugglad alkohol, ca 36-47 procent köpte av person som langade från Systembolaget, 44-45 procent uppgav att de fått alkoholen från kompisar och 17-20 procent at de fått alkoholen från annan person.

Tabell 7. Var eleverna fick tag på alkoholen den senaste gången man drack (bland elever som druckit de senaste 30 dagarna) (n=1277)

	Köpt själv på Systembolaget	Köpt själv i affär (folköl)	Beställde på krogen	Köpt själv av person som säljer illegal alkohol (in-smugglad)	Hem-bränt	Köpt själv av person som langade alkohol från Systembolaget	Köpte själv via nätet	Införde själv från utlandet	Köpte/fick av syskon	Köpte/fick av kompis	Köpte /fick av mamma/pappa	Tog/stal av mamma/pappa	Fick från annan person
Kön:													
Pojkar	5 %	17 %	38 %	26 %	3 %	34 %	1 %	6 %	11 %	37 %	14 %	4 %	18 %
Flickor	2 %	6 %	36 %	17 %	3 %	39 %	0,3 %	6 %	9 %	47 %	17 %	7 %	21 %
Ålder:													
< 18 år	3 %	8 %	11 %	28 %	3 %	41 %	1 %	4 %	10 %	47 %	11 %	8 %	19 %
18-19 år	5 %	18 %	73 %	12 %	2 %	29 %	1 %	9 %	9 %	35 %	22 %	3 %	22 %
Kommun för skolan:													
Stockholms stad	6 %	16 %	33 %	25 %	3 %	38 %	1 %	8 %	7 %	46 %	11 %	6 %	15 %
Kranskommuner	3 %	10 %	39 %	20 %	3 %	37 %	1 %	6 %	11 %	41 %	17 %	5 %	20 %
Totalt	4 %	12 %	37 %	21 %	3 %	37 %	1 %	6 %	10 %	42 %	16 %	6 %	20 %

¹ Eftersom de är 20 år fyllda är det inte fråga om langning på samma sätt som för eleverna ej fyllda 20 år

Tabell 8. Var eleverna fick tag på alkoholen den senaste gången man drack (bland elever som druckit de senaste 30 dagarna) 2008 och 2009, för de skolor som deltog båda åren.

Undersökningsår	Köpt själv på Systembolaget	Köpt själv i affär (folköl)	Beställde på krogen	Köpt själv av person som säljer illegal alkohol (in-smugglad)	Hembränt	Köpt själv av person som langade alkohol från Systembolaget	Köpte själv via nätet	Införde själv från utlandet	Köpte/fick av syskon	Köpte/fick av kompis	Köpte/fick av mamma/pappa	Tog/stal av mamma/pappa	Fick från annan person
2008 (n=540)	2 %	11 %	42 %	22 %	..	36 %	1 %	8 %	12 %	44 %	15 %	4 %	17 %
2009 (n=629)	3 %	12 %	37 %	22 %	3 %	37 %	1 %	7 %	10 %	45 %	17 %	7 %	20 %

Anskaffning den senaste gången man drack – ursprungskälla

Ett huvudsyfte med denna studie är att ta reda på var den alkohol man drack senaste gången ursprungligen kommer ifrån. Förutom 2008-års rapport har, vad vi vet, detta aldrig tidigare studerats på det sätt som görs här. De fem sista alternativen i fråga 8 (de fem kolumnerna längst till höger i tabell 7) avser att mäta om man fått tag på alkoholen via någon annan person. De som fyllt i något eller några av dessa fem alternativ skulle också besvara den efterföljande frågan som avsåg var den alkohol ursprungligen kom ifrån (t.ex. Systembolaget eller från person som säljer illegal alkohol från utlandet osv., se fråga 8).

Många elever fyllde i flera alternativ: 1226 elever i åldrarna 17-19 år (födda 1990-92) kryssade totalt i 2128 anskaffningsalternativ. Det är möjligt att vissa elever missförstod frågan inte tänkte på att frågan avsåg den senaste gången man drack alkohol. Å andra sidan är det inte ovanligt att man under en kväll dricker alkohol från olika ursprungskällor, t.ex. från kompis (via Systembolaget) och på krogen.

I tabell 9 har respektive alkoholanskaffningskällas bidrag till det totala antalet uppgivna beräknats. Här uppgår summan av de olika andelarna för de olika anskaffningskällorna till 100 procent. Sammantaget uppgick antalet av eleverna ikryssade anskaffningsalternativ på frågorna 8-9 till 2055. Av dessa ikryssade alternativ var Systembolaget ikryssat som direkt, och framförallt, indirekt källa i 39 procent av fallen. Motsvarande andel för krogen var 21 procent och folköl i butik 10 procent. Dessa tre inhemska försäljningssätt svarade således för 70 procent av det totala antalet anskaffningar. Illegalt insmugglad alkohol, hembränt och utlandsalkohol (ofta införd av föräldrarna) uppgick till 14, 2 respektive 6 procent, dvs. totalt 22 procent. I vissa fall visste inte eleverna var den alkohol som de fått tag på via kompisar, syskon, andra vuxna, kom ifrån; därav andelarna 4 procent (syskon/kompis) och 5 procent (vuxna) i de två kolumnerna längst till höger i tabell 9.

Tabell 9. De olika anskaffningskällornas andel av det totala antalet anskaffningar den senaste gången man drack bland de elever som druckit under de senaste 30 dagarna (n=1226) enligt 2009-års undersökning. (Andelarna summerar till 100 procent radvis).

	Systembolaget	Folköl	Restauranger/krogen	Illegal alkohol (smugglad)	Hembränt	Utlandsalkohol (ofta från föräldrar	Internet	Syskon/kompisar ej klar ursprungskälla)	Vuxna (ex. föräldrar, ej klar ursprungskälla)
Kön:									
Pojkar	34 %	12 %	21 %	16 %	2 %	6 %	1 %	3 %	5 %
Flickor	44 %	7 %	22 %	11 %	2 %	6 %	0,3 %	4 %	4 %
Ålder:									
< 18 år	45 %	10 %	7 %	20 %	2 %	5 %	1 %	5 %	5 %
18-19 år	31 %	10 %	37 %	7 %	2 %	7 %	0,4 %	2 %	4 %
Kommun för skolan:									
Stockholms stad	35 %	11 %	18 %	14 %	3 %	5 %	1 %	7 %	8 %
Kranskommun	40 %	9 %	22 %	13 %	2 %	6 %	1 %	3 %	3 %
Totalt	39 %	10 %	21 %	14 %	2 %	6 %	1 %	4 %	5 %

Tabell 10. De olika anskaffningskällornas andel av det totala antalet anskaffningar den senaste gången man drack bland de elever som druckit under de senaste 30 dagarna (n=1226) enligt 2009-års undersökning. (Andelarna summerar till 100 procent radvis).

	Systembolaget		Folköl		Restauranger/ krogen		Illegal alkohol (smugglad)		Utlandsalkohol (ofta från föräldrar)		Annat (Internet, syskon, kompis, andra vuxna)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Kön:												
Pojkar	31 %	34 %	13 %	11 %	22 %	20 %	16 %	17 %	9 %	6 %	9 %	9 %
Flickor	39 %	43 %	7 %	9 %	25 %	21 %	14 %	11 %	7 %	7 %	9 %	7 %
Ålder:												
< 18 år	41 %	44 %	11 %	10 %	10 %	7 %	21 %	21 %	8 %	6 %	10 %	9 %
18-19 år	28 %	31 %	10 %	10 %	37 %	36 %	8 %	7 %	9 %	7 %	7 %	7 %
Kommun för skolan:												
Stockholms stad	32 %	37 %	13 %	13 %	30 %	16 %	10 %	15 %	8 %	5 %	8 %	10 %
Kranskommun	36 %	38 %	9 %	9 %	21 %	22 %	16 %	14 %	8 %	7 %	9 %	7 %
Totalt	35 %	38 %	10 %	10 %	23 %	21 %	15 %	14 %	8 %	6 %	9 %	8 %

DISKUSSION

Denna studie har haft två syften, dels att få en bild av på vilka sätt gymnasieelever i Stockholms län i åldrarna 17-19 år (gymnasiets åk 1-3, födda 1990-1992) skaffar alkohol under våren 2009 och var den alkoholen ursprungligen kommer ifrån och om större förändringar kan skönjas jämfört med en liknande undersökning genomförd under våren 2008.

Varken 2009- eller 2008-års undersökning gör anspråk på att vara representativ för samtliga gymnasieelever i åk 1-3 i länet (17-19-åringar), inte heller för samtliga elever i de skolor som ingår i studien. Å andra sidan visade det sig att den andel som i 2008-års undersökning uppgav att de druckit smuggelsprit (51 %) ligger ganska nära den andel elever i gymnasiets år 2 i Stockholms län som i CAN:s drogvaneundersökningar uppges att de druckit smuggelsprit (ca 44 % år 2007).

Sextionio procent av eleverna uppgav att de druckit alkohol under de senaste 30 dagarna. Vid en jämförelse mellan de skolor som deltog båda åren framkom en nedgång: från 74 % 2008 till 68 % 2009 som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna. Även antalet dryckestillfällen för de som druckit hade sjunkit något från 2008 till 2009, en nedgång som totalt sett inte var statistiskt säkerställd. I åldersgruppen 18-19-åringar var dock nedgången större och statistiskt säkerställd.

Analyser av frågorna 2009 om anskaffning den senaste gången man drack alkohol visade att ca 40 procent av alla anskaffningstillfällen har Systembolaget som ursprungskälla. Det mesta av denna alkohol har ungdomarna fått tag på genom att andra – framförallt kompisar men även syskon och andra vuxna – köpt ut till dem. En mycket liten andel av ungdomarna har själva köpt på Systembolaget (5 % av pojkarna, 2 % av flickorna den senaste gången man drack). Drygt 20 procent av de olika sätt som ungdomarna fått tag på alkohol den senaste gången har att göra med beställning av alkohol på krogen. Här var dock skillnaderna stora mellan de elever som fyllt 18 år (37 %) och de som inte fyllt 18 år (7 %). Den insmugglade och hembrända alkoholen svarade för 16 procent (smuggling: 14 %, hembränt: 2 %) och den legalt införda (t.ex. av föräldrar vid semesterresa) för ytterligare 6 procent av samtliga anskaffningstillfällen, folköl i butik för 10 procent.

Det bör betonas att analyserna endast avser antalet anskaffningar av alkohol den senaste gången man drack och inte volymerna konsumerad alkohol. Analyser av de olika delmängdernas bidrag till gymnasieelevernas totala volym konsumerad alkohol skulle med all sannolikhet se något annorlunda ut: mindre andel från Systembolaget, större andel från vidareförsäljning av alkohol införd från utlandet. Eftersom frågor om volymen konsumerad alkohol ställdes 2009 (men 2008) kommer sådana analyser av delmängdernas bidrag till totala volymen den senaste gången man drack att genomföras senare under denna vår.

Skillnaderna jämfört med 2008 är här överlag små. Det finns dock inga tecken på en ökning av den illegala insmugglade alkoholen betydelse. De två specifika frågorna som ställdes om man druckit smuggelöl respektive smuggelsprit (frågorna 11-12) visade snarare på motsatsen, dvs. tendens till viss minskning från 2008 till 2009 i andelen elever som druckit sådan alkohol. År 2008 svarade 52 elever att de druckit smuggelsprit och/eller smuggelöl under de senaste 12 månaderna. År 2009 var motsvarande andel i samma skolor 50 procent. I åldersgruppen 18-19 år var minskningen större och statistiskt säkerställd: från 54 till 46 procent. Siffrorna är alldeles för höga men det är möjligt att det för närvarande går åt rätt håll.

REFERENSER (kommer att kompletteras)

Andersson, T (1988) *Alkoholvanor i ett utvecklingsperspektiv*. Psykologiska institutionen, Stockholms universitet (avhandling).

CAN (2008): *Skolelevers drogvanor 2007*. Centralförbundet för alkohol- och drogupplysning. CAN-rapport 108, Stockholm.

Boman, U, Hradilova Selin, K, Ramstedt, M & Svensson, J (2007): *Alkoholkonsumtionen i Sverige fram till år 2006*. Forskningsrapport nr. 48, SoRAD, Stockholm 2007

Leifman, H (1997): Svenskens alkoholvanor och alkoholskador under de senaste 10-15 åren ss. 217-247. I: *Alkoholkommittén 2001-2007* (red. Wrede, H), slutrapport.

Pape, H & Hammer, T (1996) How does young people's alcohol consumption change during the transition to early adulthood? A longitudinal study of changes at aggregate and individual elver. *Addiction*, 91, 1345-1357.

Pedersen, W (1998) *Bittersött*. Universitetsforlaget, Oslo.

Svensson, J & Hradilova Selin, K (2007): *Alkoholsmuggling i Sverige 2002-2006*. Forskningsrapport nr 49, SoRAD, Stockholm, 2007.

SLL (2007): *Folkhälsan i Stockholms län 2007*. Folkhälsorapport 2007. Stockholms läns landsting.

SOU 2004:86: *Var går gränsen*. Delbetänkande från Alkoholinförelutredningen, Statens offentliga utredningar, Socialdepartementet 2004.

BILAGA 1.

Frågor till gymnasieelever 2008

Dagens datum: _____; Skolans namn: _____

1. Vilket program går du? _____

2. Är du

- Kille
 Tjej

3. När är du född? År _____ månad: _____

4. Har du druckit alkohol under de senaste 30 dagarna?

- Ja
 Nej – Om nej gå till fråga 6

5. Ungefär hur många gånger har du druckit alkohol under de senaste 30 dagarna?

___ antal gånger

6. Ungefär hur många gånger har du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna?

___ antal gånger

Har inte druckit alkohol under de senaste 12 månaderna – i så fall så tar frågorna slut är, tack för din medverkan

7. Den senaste gången du drack alkohol, hur fick du tag på alkoholen?

Flera alternativ är möjliga att fylla i

- Köpte själv i affär (folköl)
 Köpte själv på Systembolaget
 Beställde själv på krogen
 Köpte själv av person som säljer illegal alkohol, ex. alkohol från utlandet (insmugglad alkohol)
 Köpte själv av person som langade alkohol från Systembolaget
 Köpte själv via nätet
 Införde själv ifrån utlandet
- Köpte/fick av syskon
 Köpte/fick av kompis
 Köpte/fick av mamma och/eller pappa eller deras partner/sambo
 Tog/stal själv från mamma och/eller pappa eller deras partner/sambo
 Fick från annan person

8. Om du kryssat i något eller några av de fem sista alternativen på förra frågan (fråga 7), var kom den alkoholen ursprungligen ifrån?

Flera alternativ är möjliga att fylla i

- Från affär eller liknande (folköl)
- Systembolaget
- Från person som säljer illegal alkohol, ex. alkohol från utlandet (insmugglad alkohol)
- Via nätet
- Införd från utlandet vid t.ex. semesterresa (t.ex. av föräldrarna)
- Av annan vuxen, nämligen _____
- Vet inte var den kom ifrån

9. Hur ofta har du druckit starköl som tagits in i landet av personer som sålt vidare illegalt?

- Jag dricker inte sådan starköl
- En gång under de senaste 12 månaderna
- Några få gånger de senaste 12 månaderna
- Ungefär en gång i månaden
- 2-3 gånger i månaden
- Ungefär en gång i veckan
- 2-3 gånger i veckan
- 4-5 gånger i veckan eller oftare

10. Hur ofta har du druckit sprit som tagits in i landet av personer som sålt vidare illegalt?

- Jag dricker inte sådan sprit
- En gång under de senaste 12 månaderna
- Några få gånger de senaste 12 månaderna
- Ungefär en gång i månaden
- 2-3 gånger i månaden
- Ungefär en gång i veckan
- 2-3 gånger i veckan
- 4-5 gånger i veckan eller oftare

11. Om du själv köpt illegal alkohol var köpte du den alkoholen senaste gången?

- Från person/er som säljer i sin lägenhet
- Från person/er som säljer från bil/lastbil
- I en jourbutik, restaurang eller liknande
- Annat, nämligen _____

12. Om du själv köpt illegal alkohol, hur fick du kontakt med den eller de som sålde alkoholen den senaste gången du köpte illegal alkohol?

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Frågor till gymnasieelever 2009

Dagens datum: _____; Skolans namn: _____

1. Vilket program går du?

☐ Barn och fritid	☐ Bygg	☐ El	☐ Energi	☐ Estetiska
☐ Fordon	☐ Handels och administration	☐ Hantverks	☐ Hotell och restaurang	
☐ Individuella	☐ Industri	☐ International	☐ Livsmedel	☐ Media
☐ Naturbruk	☐ Naturvetenskap	☐ Omvårdnad	☐ Samhällsvetenskap	
☐ Specialutformat	☐ Teknik	☐ Annat		

2. Är du

- Kille Tjej

3. När är du född? År _____ månad: _____

4. I vilken kommun/stadsdel bor du? _____

5. Har du druckit alkohol under de senaste 30 dagarna?

- Ja
 Nej – Om nej gå till fråga 7

6. Ungefär hur många gånger har du druckit alkohol under de senaste 30 dagarna?

___antal gånger

7. Under de senaste 12 månaderna, ungefär hur ofta dricker du alkohol?

- Aldrig 1 gång i månaden eller mer sällan 2-4 gånger i månaden
 2-3 gånger i veckan 4 gånger/vecka eller mer

Har inte druckit alkohol under de senaste 12 månaderna – i så fall så tar frågorna slut är, tack för din medverkan

8. Den senaste gången du drack alkohol, hur fick du tag på alkoholen?

Flera alternativ är möjliga att fylla i

- Köpte själv i affär (folköl)
 Köpte själv på Systembolaget
 Beställde själv på krogen
 Köpte själv av person som säljer illegal alkohol, ex. alkohol från utlandet (insmugglad alkohol)
 Köpte själv av person som tillverkar alkohol (t.ex. hembränt)
 Köpte själv av person som langade alkohol från Systembolaget
 Köpte själv via nätet
 Införde själv ifrån utlandet

Fem ytterligare alternativ

- Köpte/fick/blev bjuden av syskon
 Köpte/fick/blev bjuden av kompis
 Köpte/fick/blev bjuden av mamma och/eller pappa eller deras partner/sambo
 Tog/stal själv från mamma och/eller pappa eller deras partner/sambo
 Fick/blev bjuden från annan person

9. Om du kryssat i något eller några av de fem sista alternativen på förra frågan (fråga 8), var kom den alkoholen ursprungligen ifrån?

Flera alternativ är möjliga att fylla i

- Från affär eller liknande (folköl)
- Systembolaget
- Från person som säljer illegal alkohol, ex. alkohol från utlandet (insmugglad alkohol)
- Från person som tillverkar alkohol själv (t.ex. hembränt)
- Skaffat/köpt direkt från "nätet"
- Införd från utlandet vid t.ex. semesterresa (t.ex. av föräldrarna)
- Av annan vuxen, nämligen _____
- Vet inte var den kom ifrån

10. Den senaste gången du drack alkohol. Ungefär hur mycket drack du då?

Fyll i antalet i de vita fälten för de drycker och alternativ som stämmer in på dig.

	Antal burkar/flaskor - 50 cl	Antal burkar/flaskor - 33cl	Antal glas - 40 cl
Folköl:			
	Antal burkar/flaskor - 50 cl	Antal burkar/flaskor - 33cl	Antal glas - 40 cl
Starköl:			
	Antal burkar/flaskor - 50 cl	Antal burkar/flaskor - 33cl	Antal glas - 20 cl
Cider:			
	Antal flaskor - 27,5 cl	Antal glas - 20 cl	
Alkoläsk:			
	Antal flaskor - 75 cl	Antal halvflaskor - 37 cl	Antal glas - 15 cl
Vin:			
	Antal flaskor - 70 cl	Antal halvflaskor - 35 cl	Antal snapsar/shots - 6 cl
Sprit:			

11. Hur ofta har du druckit starköl som tagits in i landet av personer som sålt vidare illegalt?

- Jag dricker inte sådan starköl
- En gång under de senaste 12 månaderna
- Några få gånger de senaste 12 månaderna
- Ungefär en gång i månaden
- 2-3 gånger i månaden
- Ungefär en gång i veckan
- 2-3 gånger i veckan
- 4-5 gånger i veckan eller oftare

12. Hur ofta har du druckit sprit som tagits in i landet av personer som sålt vidare illegalt?

- Jag dricker inte sådan sprit
- En gång under de senaste 12 månaderna
- Några få gånger de senaste 12 månaderna
- Ungefär en gång i månaden
- 2-3 gånger i månaden
- Ungefär en gång i veckan
- 2-3 gånger i veckan
- 4-5 gånger i veckan eller oftare

BILAGA 2.

Instruktionsbrev för alkoholundersökningen på gymnasier vt-09

Vi vill fördjupa vår kunskap om hur gymnasieungdomar skaffar alkohol, vad de dricker och hur ofta. Vi vet att många ungdomar skaffar alkohol genom kompisar, äldre syskon, men inte var den alkoholen ursprungligen kommer ifrån. Detta försöker vi ta reda på genom denna undersökning.

Arbetet ingår som ett led i arbetet att minska tillgången på alkohol för ungdomar inför Valborg och skolavslutningarna 2009.

Tillstånd

Du måste ha tillstånd från rektor/biträdande rektor för att genomföra undersökningen på den aktuella skolan.

Tidpunkt

Vi vill att enkäterna fylls i under vecka 14 mellan kl. 10-14.00.

Målgrupp

Ni ställer er på platser i skolan där många elever passerar och frågar dem om de vill svara på en kort anonym enkät om alkohol. Dela ut enkäten till ca var tionde som passerar (ni får inte dela ut till samtliga i samma kompisgäng). Den exakta åldern spelar ingen roll vilket innebär att de kan vara elever i åk 1-3.

Enkät

Enkäten är anonym och innehåller få frågor. Tanken är att eleven svarar skriftligt på frågorna medan du väntar.

Antal elever/enkäter

Vi är tacksamma om du kan returnera ca 100 ifyllda enkäter till oss. Se adress nedan. Läs mer om frågorna i särskilt dokument som skickas i början av v. 13.

Anonymitet

När eleven har fyllt i enkäten ska han/hon stoppa ner den i ett C-4 kuvert där du förvarar samtliga ifyllda enkäter.

Din utrustning (att ha med sig)

Ca 100 upptryckta enkäter, några pennor, ett styvt underlägg för eleven att skriva på, några C-4 kuvert att stoppa ner enkäterna i.

Skicka enkäterna

Skicka enkäterna så snart som möjligt. Men vi vill ha enkäterna senast på STAD **den 6 april**. Kommer ni in ännu senare så kan vi inte i denna omgång bearbeta enkäterna.
till STAD, Crafoords väg 6, 113 24 Stockholm eller kom förbi.

Tack för din hjälp

STAD-sektionen (Stockholm förebygger Alkohol- och Drogetproblem), Beroendecentrum Stockholm